

ТАКТИЧКО ЗАПРЕЧАВАЊЕ У САВРЕМЕНИМ УСЛОВИМА

Да би се могла што боље сагледати улога запречавања у условима употребе нуклеарног оружја, морају се имати у виду познате поставке о вероватном утицају дејства атомске експлозије на поједине тактичке поступке и дејства у целини. Као што је познато, већина војних писаца слаже се у томе да ће дејство нуклеарног оружја изазвати измене у неким досадашњим тактичким нормама и поступцима. Поменућу само неке од ових измена које ће несумњиво исполити јак утицај и на тактичко запречавање, као: повећана растреситост борбених поредака и измењен начин њиховог формирања; већа дубина борбених поредака и организације земљишта; већа покретљивост снага и њихова способност за брзо прикупљање и поновно растурање; извођење борбених дејстава на већој дубини; масовна примена обмане, итд.

Растреситост снага по фронту и дубини, чиме се отклања опасност да јединице постану рентабилан „атомски циљ“, одразиће се и на веће ешелонирање снага по дубини, тако да ће уместо досада уобичајена два ешелона у оквиру дивизије вероватно доћи до формирања три ешелона.¹⁾

Уместо ранијег настојања да најјачи отпор супротстави на предњем крају и ту сломи нападача, бранилац ће тежити да пренесе главни отпор у дубину одбране, повећавајући дубину распореда осигуравајућих противпробојних и главних снага. Уместо тежње да снаге и средства ешелона у дубини одбране буду концентрисани на ужој просторији спремни да изврше противнапад на непријатеља који се укљини, тежиће се да убудуће буду размештени на широј просторији, али способни да се у најкраће време прикупе за извођење одлучујућег судара. Ради тога ће се ићи на повећање покретљивости трупа, што ће се вероватно постићи већом применом механизације способне за покрет по сваком земљишту и оспособљавањем путева за дејство на предвиђеним правцима. Упоредо са тим предвиђа се и смањење јединица, с тим да се смањење бројног стања надокнади повећањем ватрене моћи јединица.

¹⁾ Види: Major M. R. W. Burrows, m. c. R. A. Atomic Warfare and Infantry Division — The Journal of the Royal Artillery — април 1955.

Због величине бреша начињених атомским експлозијама и могућности масовне употребе авиодесаната, повећаће се дубина организације одбране, што ће имати нарочито одраза на организацију забрачавања по дубини. Повећањем ширине међупростора између појединих отпорних тачака и чворова одбране и повећањем отстојања између појединих положаја, створиће се могућност веће примене обмане у ширим размерама, при чему ће и лажне мере забрачавања доћи до пуног изражаја.

Све ове и друге промене у тактичким поступцима одразиће се и на забрачавање у целини (начин забрачавања, средства за забрачавање итд.). Но како је проблем забрачавања и у тактичким размерама веома широк, задржаћу се углавном на *забрачавању минско-експлозивним средствима*, као једном од најобимнијих и најефикаснијих средстава забрачавања у савременим условима. А да би се могле што боље видети разлике у забрачавању (улози, организацији и начину извођења) у досадашњим и новим условима, изнећу најпре у најкраћим цртама *основне поставке у погледу забрачавања у условима употребе класичног оружја*, уопштене на основу искуства из Другог светског рата, а то су:

Основни циљ забрачавања јесте да се непријатељу успори покрет (напад) и да се задржи под дејством најјаче ватре браниоца, носећи му што веће губитке ватром и активним дејством.

Основна средства за забрачавање су: минско-експлозивна (експлозив, разне противтенковске и противпешадиске мине) и фортификациска (дрво, бетон, гвозђе, земља, итд.), мада се за основна средства све више сматрају само прва. При томе основу забрачавања претставља систем сталних препрека, а покретно забрачавање, које се врши у току борбе покретним одредима за забрачавање (ПОЗ) и групама за забрачавање (ГЗ), претставља допунско забрачавање. При организацији забрачавања, гдегод је то могуће, бирају се положаји и ватрени систем организује тако да се могу што потпуније искористити и уклопити у ватрени систем постојеће природне препреке. Према улози појединих врста забрачавања, на основу низа уопштених искустава, усвојени су начелно односи међу средствима за забрачавање. Тако је однос између сталног и покретног забрачавања 10:1, а између минско-експлозивних и фортификациских средстава 1:1. Резерве средстава за забрачавање крећу се у границама од 10—15% средстава којима једна јединица располаже.

Забрачавање се врши на основу претходно извршене процене вероватних нападних праваца непријатеља (у припремном периоду), односно у току борбе на целој дубини одбране, повезујући стриктно систем тактичких препрека са ватреним системом. При томе се распоред средстава (односно густина забрачавања) одређује према извршеној процени вероватног дејства непријатеља, карактеру земљишта и важности појединих положаја у систему одбране. Праксом је утврђено да се проценат употребљених средстава на појединим елементима система одбране креће: 10—15% на појасу обезбеђења,

30—40% пред предњим крајем главног положаја, 15% у дубини пуковског отсека, 10—15% на резервном положају и положајима артиљерије, и око 15% у резерви и за командно место; а у оквиру одбранбеног појаса корпуса 60% на главни одбранбени појас, 30% на други одбранбени појас и 10% за покретно запречавање и резерву.

Главни је начин запречавања употреба минско-експлозивних средстава у виду минских поља, док рушења долазе на друго место. Минска поља се израђују ручно, што захтева знатне снаге и доста времена (1 пионирска чета може дању, ван додира са непријатељем, да постави 2000 противтенковских мина (ПТМ) или 4000 противпешадских нагазних мина (ППМ (н)), а ноћу, ван додира са непријатељем, 1500 ПТМ и 3000 ППМ (н), а ноћу у додиру са непријатељем 1000 ПТМ и 2000 ППМ (н). Мине су конструисане на нагазно-потезно или дириговано дејство, од којих је прво најмасовније. Активирање ових мина врши се непосредним притиском терета коме су намењене (тенк, човек).

На основу ових поставки разрађена је досадашња тактика запречавања која се примењује у свима тактичким радњама, а нарочито у одбрани.

Ако имамо у виду поменуте карактеристике дејстава у условима употребе нуклеарног оружја, као и наведене основне поставке у погледу запречавања у условима употребе класичног наоружања, доћи ћемо до закључка да ће неке од досадашњих поставки у погледу запречавања остати и даље у важности, док ће се многе од њих морати изменити. Можемо сматрати да ће и даље *важити ове поставке*:

— запречавањем ће се и у новим условима успоравати покрети и дејства непријатеља и стварати могућност да му се нанесу губици;

— при организацији запречавања и стварању система одбране и даље ће се максимално користити природне препреке које ће се ојачавати и допуњавати вештачким препрекама;

— запречавање ће се и даље вршити благовремено, на основу детаљне процене земљишта, непријатеља и времена, и то у виду сталног запречавања, а покретно запречавање служиће као допунско;

— резерве снага и средстава за запречавање и даље ће играти важну улогу и омогућаваће организацију допунског запречавања након испољеног дејства непријатеља, а служиће и за успостављање нарушеног система препрека.

А сад да видимо *које ће се од досадашњих поставки и у чему морати мењати* у новим условима.

По досадашњим гледиштима било је обавезно да тактичка минска поља буду повезана са ватреним системом. Међутим, при повећаним растојањима и отстојањима појединих елемената борбеног поретка у новим условима то ће бити могуће остварити само делимично. Минско-експлозивне препреке (минска поља) у међупросторима неће увек бити могуће уклопити у ватрени систем пешадиског оружја.

Забрачавање међупростора минско-експлозивним препрекама послужиле као средство за спречавање инфилтрације непријатељских снага или за ометање брзог продора непријатеља у дубину одбране. Ове препреке треба да самостално успоре покрет непријатељских снага, да сигналишу присуство непријатеља (нарочито ноћу) и да створе потребно време за груписање одређених снага за извршење противнапада. Међутим, минска поља у међупросторима моћи ће да буду брањена углавном само артиљериском ватром. Ради лакшег уочавања евентуалних дејстава непријатеља у међупросторима и што бржег предузимања противнапада, мораће се примењивати светлеће мине, и то вероватно у већем обиму. При томе би њихова употреба била допунска и оне би се нормално користиле као обезбеђујуће средство.

С обзиром на повећану ширину и дубину одбране појединих јединица, као и повећане међупросторе, у новим условима изгледа да ће *покретно забрачавање* добити већи значај. У тако организованој одбрани бранилац неће моћи да изради препреке довољне густине, већ ће поједине правце морати да забрачава тек кад буду угрожени, тј. када се већ буде испољио напад. Сем тога, забрачавање целог отсека (зоне) одбране једне јединице по фронту и дубини било би нерентабилно и изискивало би огромна средства. Због тога ће се забрачавати само поједини правци, па ни они неће бити сви забрачени довољном густином. Зато је очигледно да ће се у новим условима браниоцу морати створити веће могућности за примену покретног забрачавања. Но, с обзиром да ће се пред покретно забрачавање постављати нови и повећани задаци, вероватно ће се морати изменити и досадашњи карактер покретног забрачавања.

Изгледа да број људи у ПОЗ-овима не би требало знатније повећавати, јер су већ и досадашњи, знатно ограниченији, задаци инжињерије у покретном забрачавању захтевали гломазне формације ПОЗ-ова. Тако је, на пример, за ПОЗ јачине једне чете пионира, формиран по досадашњим гледањима, требало најмање 5—6 камиона. Да ПОЗ због своје гломазности не би постао атомски циљ, у покретном забрачавању би се врло корисно могле употребити машине за израду минских поља (које данас већ постоје у неким армијама), а превозне средства за забрачавање требало би вршити брзим теренским гусеничарима способним за покрет ван путева по тенкопроходном земљишту. Овако механизовани ПОЗ-ови били би у могућности да брзо запрече недовољно забрачене правце на којима се испољило дејство нападача или правце на којима су атомском експлозијом уништена минска поља. Најзад, дубина размештаја ПОЗ-ова повећала би се према повећању дубине борбеног поретка у целини.

Однос између средстава која ће се употребити за благовремено (стално) забрачавање и оних за покретно промениће се у корист покретног и могао би ићи до 1:1, тј. да количина средстава предвиђених за покретно забрачавање одговара количини употребљеној за благовремену израду минских поља. Густина минских поља у оквиру ди-

визиске одбранбене зоне вероватно се неће знатније повећавати (2000 ПТМ на 1 км фронта), али распоред средстава за запречавање вероватно ће се у већој мери изменити. Већа густина запречавања примениће се тамо где се предвиђа давање главног отпора и сламање непријатеља (на другом и трећем положају), као и на правцима вероватног напада нападачевих главних снага.

Брзина израде минских поља у новим условима добија посебан значај. Но, иако се механизованом (машинском) израдом минских поља брзина израде знатно повећава, ипак је вероватно да се неће моћи у потпуности напустити ручна израда минских поља, а нарочито на покривеном земљишту и на предњем крају у непосредном додиру са непријатељем. Механизовани начин ће наћи најширу примену у дубини одбране, нарочито ако се има у виду потреба да се главни отпор организује у дубини одбранбеног појаса. Но, поред механизације, на брзину израде минских поља утичу и поступци који се примењују при изради, као: укопавање мина, наоружавање мина и метод постављања минских поља. Брзина укопавања знатно ће се повећати коришћењем специјалних бушара (које поједине армије већ имају).

Пошто наоружавање мина треба да траје што краће време и да је што безопасније, то ће се *упаљачи*, који траже велику опрезност, а према томе и спорост у раду, у новим условима ређе користити. Тако, на пример, потезнопопусни упаљачи, који се активирају потезном жицом, вероватно ће се мање употребљавати због компликованог и спорог намештања и осетљивости на удар. Упаљач будућности мораће да буде што једноставнији и што сигурнији за руковање. А по свему изгледа и да ће промене у минско-експлозивним средствима у новим условима првенствено бити усмерене на измену упаљача.

Досада примењивани *начини постављања мина* (координантни и трасирни коноп) и уобичајени начин документовања постављеног минског поља (мина) захтевају доста дуг и спор рад, те ће морати доживети ревизију. Једино би начин постављања минских поља „стројевим распоредом“ у погледу брзине задовољавао и у новим условима, али и он има озбиљних недостатака у погледу тачности документовања тако постављених минских поља.

Даље се поставља питање да ли ће досадашња минско-експлозивна средства за запречавање бити довољно ефикасна и у новим условима. Противтенковске мине грађене су за активирање на притисак од 1 кг на см^2 . Међутим, познато је да удар при ваздушној експлозији номиналне „А“ бомбе износи у нултој тачки 3,6 кг/ см^2 , а на удаљењу од 1 км око 1 кг на см^2 . Према томе, очигледно је да ће такве мине у новим условима имати озбиљних недостатака. Још ће неповољнији случај бити са садашњим противпешадиским минама (а нарочито потезног дејства) које експлодирају на још мањи притисак. Због тога се већ сада у литератури сусрећу извесна нова решења у погледу конструкције мина и начина запречавања (дупли упаљачи, диригована минска поља, итд.). Свакако да ће озбиљнија техничка

студија овога питања довести до задовољавајућих решења у погледу конструкције нових упаљача, који ће омогућити да се мина активирају тек након испуњења одређених услова (у вези са атомском експлозијом) или дириговано.

По досадашњем схватању *дириговано паљење* минских поља (и поред врло ефикасног дејства) имало је крупан недостатак који је минска поља лишавало врло важне функције самосталног дејства, јер је активирање мина било везано за једног човека који је имао да процени прави моменат за паљење мина или минског поља. У новим условима дириговано активирање минског поља требало би да омогући не само да се врши дириговано паљење мина (минског поља) по потреби, већ и дириговано активирање самих упаљача, чиме би се отклонио поменути недостатак.

С обзиром на распоред снага у одбрани и потребу нарастања отпора по дубини, у новим условима мора се мењати и досадашњи однос *количина забрачних средстава намењених за стално забрачавање појединих положаја* у дубини одбране. Тај би однос могао да буде: за први положај око 20%, за други око 30% и за трећи око 50% (рачунајући предњи крај и дубину сваког положаја). Сем тога, требало би имати извесну количину средстава у резерви, како је то већ изнето. Јасно је да би овај однос зависио од низа чинилаца, као: земљишта, природних препрека, идеје маневра, итд. и могао би се мењати по потреби према конкретним условима. Држећи се овог односа, средства за забрачавање у оквиру дивизије, која располаже са 20.000 ПТМ, била би приближно овако распоређена: 10.000 мина за стално забрачавање, а 10.000 за покретно забрачавање и у резерви. Притом би се од средстава за стално забрачавање употребило: за први положај 2.000, за други 3.000 и за трећи 5.000 ПТМ. У овом случају, под претпоставком да дивизија организује одбрану у зони од 15 км фронта и 10 км дубине, густина мина на 1 км² износила би: у захвату првог положаја око 65 ПТМ/км², другог око 70 ПТМ/км² и трећег око 110 ПТМ/км². Но, притоме би требало имати у виду да распоред тих средстава на појединим положајима не би био равномеран, зато што би она била више груписана на правцима највероватнијег дејства непријатеља, а и зато што при њиховом распореду треба узети у обзир и друге утицајне чиниоце: пролазност, природне препреке, итд.

Количина од 10.000 ПТМ у оквиру дивизије, намењених за покретно забрачавање, претставља велики терет за чији је транспорт потребно око 35 камиона од 3 т. Ако узмемо да би једна половина ових средстава била смештена у пољским складиштима, а само се једна половина налазила на транспортним средствима, онда би за покретно забрачавање требало имати најмање 18 камиона за транспортовање мина и најмање 8 камиона за транспортовање људства (две

пионирске чете) потребног за руковање овим минама. Према томе, у оквиру дивизије требало би образовати најмање два ПОЗ-а, од којих би сваки имао по 12—13 камиона. Очигледно је да би ово биле прилично гломазне јединице, но изгледа да би за њихово смањивање постојала мала могућност, јер основу ове гломазности чине средства неопходна за запречавање у новим условима. Брзина и ефикасност рада оваквог ПОЗ-а могли би се повећати само механизацијом и ревидирањем изнетих поступака за постављање мина.

Посебно питање у организацији запречавања у новим условима претставља *остављање пролаза* за активна дејства. С обзиром на растреситост борбеног поретка и потребу за прикупљањем јединица ради укупног противдејства, јавља се и потреба за остављањем већег броја пролаза. Ово, међутим, умањује ефикасност запречавања — ако пролази нису поседнути, а захтева много снага — ако су поседнути. Решење би се можда могло наћи у томе да се пролази остављају само на важним правцима за извршење противнапада, а да се на осталим правцима једино у моменту потребе отварају пролази најбржим начином: дозерима, чистачима мина, експлозивним путем, итд.

Искоришћење природних препрека и њихово уклапање у систем одбране добија у новим условима посебан значај због повећаних потреба за запречавањем и мање осетљивости природних препрека на атомско дејство. Но, с обзиром на велику зависност од природних услова, нема изгледа да ће се природне препреке у новим условима моћи користити у много већем обиму него раније.

Најзад, треба имати у виду да ће се у условима употребе нуклеарног оружја *припреме за запречавање државне територије, које се врше у миру*, морати да изводе обимније и солидније него досада, и да ће при извођењу борбених дејстава јединице бити у могућности да се користе и овим радовима (припреме за запречавања на најважнијим правцима и рушење најосетљивијих објеката, прелаза преко великих препрека, итд.). Ове припреме за запречавање које се врше у миру мораће бити извршене на знатно већој дубини него у досадашњим условима.

С обзиром на околност да у новим условима нуклеарно оружје неће бити употребљено свуда, већ само тамо где су за то погодни услови, очигледно је да на отсецима фронта, где је по процени мала вероватноћа употребе нуклеарног оружја, борбени поредак, па и начин запречавања, могу остати углавном исти као и досада. Ово се првенствено односи на распоред средстава за запречавање и примену покретног запречавања. Према томе, досада примењивана минско-експлозивна средства и поступци моћи ће се делом применити и у новим условима. Но, ипак, у даљем развоју запречних средстава у новим условима треба очекивати *усвајање универзалних средстава* погодних за коришћење и у једном и у другом случају.

*

И поред огромне рушилачке снаге нуклеарног оружја, која ће утицати на промену многих досадашњих тактичких принципа и норми, ипак се може са сигурношћу рећи да ће запречавање и у новим ратним условима остати важно тактичко и оперативно средство. Измене које се могу очекивати у питању запречавања првенствено ће се односити на изналажење нових запречних средстава која ће моћи да издрже дејство атомске експлозије и која ће бити довољно ефикасна у моменту када нападач покуша да искористи дејство ове експлозије. Сем тога, мораће се мењати метод израде минских поља у циљу повећавања брзине запречавања, тражећи, поред осталог, решење и у разумном увођењу потребне механизације. Најзад, густина запречавања у новим условима мораће се ускладити са системом одбране, тако да ће се тежиште запречавања пренети у дубину одбране.